

IKT- stöd för Självständigt arbete

Slutrapport Future Learn
Päivi Juvonen, Christine Ericsson & Ellen Freider

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Utgångspunkter och målsättningar.....	1
1.2	Medverkande.....	2
2	Projektets genomförande.....	2
2.1	Skrivutveckling	2
1.2.1	Situation vid Stockholms universitet.....	2
1.2.2	Kommentarbank för digitala återkopplingsverktyg	3
1.2.3	Utvärdering av digitala verktyg.....	4
1.2.4	Implementering och slutsatser.....	7
2.2	Metod- och analysutveckling	7
3	Summering och erfarenheter	8
4	Litteraturlista.....	9

Institutionen för språkdidaktik

1 Inledning

1.1 Utgångspunkter och målsättningar

Varje termin skriver 80-100 studenter sitt Självständiga arbete på ISD. Detta arbete, på grundnivå och avancerad nivå, fyller en viktig funktion i tillägnet av ett vetenskapligt prövande förhållningssätt inom en akademisk profession. Skrivprocessen är en del av en mer övergripande utvecklingsprocess hos studenterna, samtidigt som resultatet (uppsatsen) utgör examinationen av deras kunskap och analytiska förmåga vid utbildningens slut.

De självständiga arbetena, och processen kring dem, varierar kraftigt i kvalitet. Variationen finns på alla nivåer, från bemästring av textgenre till förmåga att göra insiktsfulla metodval eller att tillgodogöra sig ett vetenskapligt handledningssätt. Variationen är inte unik för ISD:s studenter, utan tycks gälla samtliga lärarstudentgrupper. Den övergripande målsättningen med projektet är därför att utveckla praktiskt fungerande, enkla, driftssäkra och rättssäkra stödstrukturer för lärarstudenter som skriver sina Självständiga arbeten vid Stockholms universitet. Konkret försökte vi bidra till att nå detta mål genom att:

- Undersöka, utveckla och utvärdera verktyg och metoder för IKT-stöd för vetenskapligt/akademiskt skrivande och uppsatshandledning.
- Skapa och aktivt hänvisa studenterna till en digital filmbank av genomgångar och konkreta exempel från institutionens forskningsområden i syfte att öka studenters kunskaper i vetenskapliga analys- och forskningsmetoder.
- Sänka trösklarna för både lärare och studenter för att använda digitala stödstrukturer.
- Skapa ett ramverk så att även andra institutioner framgent kan erbjuda liknande stöd.

Projektet har genomförts i två parallella delar, vilka i ett Självständigt arbete är varandras förutsättningar. Den ena delen inriktades på skrivutveckling, från student-, handledar- och språkverkstadsperspektiv. Den syftade till att undersöka, utveckla och utvärdera verktyg och metoder för IKT-stöd för vetenskapligt/akademiskt skrivande och uppsatshandledning. Den andra delen inriktades på vetenskaplig metod- och analysutveckling. Den syftade till att på ett tids- och kvalitetseffektivt sätt tillvarata handledarkollegiets samlade kompetens genom att skapa och aktivt hänvisa studenterna till en digital filmbank av genomgångar och konkreta exempel från institutionens forskningsområden. De två delarna redovisas i denna rapport separat.

1.2 Medverkande

Följande personer har ingått i projektgruppen:

- Päivi Juvonen, docent, handledare och examinator, projektledare för kommunsamverkansprojekt inom Självständigt arbete
- Ylva Falk, Fil Dr, handledare och examinator, kursansvarig för Självständigt arbete
- Christine Ericsson, Fil Dr, handledare och examinator, språkdidaktisk IKT-utvecklare och föreståndare för Språkstudion
- Ellen Freider, Fil Kand, språkkonsult i svenska och administratör vid Språkstudion
- Margareta Olofsson och Elisabeth Åman, lärare i svenska, Studie- och språkverkstaden

Vidare har projektet kunnat konsultera följande personer med specialkompetens:

- Ulf Strandberg, IT-pedagog och fotograf, Medieverkstan
- Hans Strand, professor, Institutionen för svenska och flerspråkighet
- Mona Blåsjö, docent, Institutionen för svenska och flerspråkighet
- Mara Haslam, Fil Dr, Centre for Academic English

Lärarkollegiet vid Institutionen för språkdidaktik har lämnat värdefulla synpunkter på den skriftliga delen av projektet. Nyutexaminerade lärare som skrivit uppsats vid institutionen är inplanerade att bidra till metoddelen under senare delen av hösten. Två anonyma handledare vid institutionen har generöst bidragit med sina handledningskommentarer.

2 Projektets genomförande

2.1 Skrivutveckling

1.2.1 Situation vid Stockholms universitet

Vid Stockholms universitet, som lyckats väl med breddad rekrytering, har studenterna blivit allt fler och har allt mer varierande bakgrund, såväl språkligt som etniskt och socialt. De ökade kraven och studentantalet kan ses som en förklaring till det faktum att allt fler studenter har problem med det akademiska skrivandet. Det finns tydliga signaler på detta, och problemen märks inte bara på Stockholms universitet utan tycks vara en generell tendens; under hösten 2012 var ämnet exempelvis under diskussion i stora dagsmedia.

Flera forskare har tidigare berört frågan om studenters möte med det akademiska skrivandet och bland annat konstaterat att studenternas svårigheter förekommer på alla nivåer, från grammatisk till textnivå (se t.ex. Blåsjö & Strand, 2005). Ett problem är också att studenterna endast i begränsad grad är konsumenter av forskningslitteratur, vilket gör att de har problem med att skriva genremässigt. Många lärare beskriver att studenter kan nå uppsats-eller

examensstadiet utan att vara ordentligt förberedda för den uppgift som det ställer dem inför, i form av vetenskaplighet och skriftlig kompetens.

På Studie- och Språkverkstaden vid Stockholms universitet har man gjort liknande iakttagelser. Därifrån kan man dessutom vittna om att problem med uppsatsskrivandet tycks vara särskilt vanligt bland lärarstudenter. En annan, delvis överlappande grupp, är de studenter som skriver sina arbeten på ett annat språk än sitt förstaspråk. Tidigare dominerade andraspråkstalare av svenska helt bland Språkverkstadens besökare, men sedan Lärarhögskolans flytt till Frescati har antalet studenter med svenska som förstaspråk, och som skriver på svenska, som söker stöd på Språkverkstaden ökat dramatiskt. Det tycks inte bero på att lärarstudenterna är mer benägna än andra att söka hjälp, utan att många av dessa blir direkt hänvisade till stödverksamheten av sina handledare. Handledarnas tid räcker inte till för att täcka studenternas omfattande behov av stöd.

1.2.2 Kommentarbänk för digitala återkopplingsverktyg

Vår projektidé var att utarbeta en färdig kommentarbänk för handledarna att välja ifrån, utan att minska utrymmet för egna formuleringar; och att sedan utvärdera implementeringen av denna bänk i olika typer av digitala verktyg för skriftlig feedback. Nyttan med kommentarbänken skulle vara flera. Dels att stödja handledares löpande arbete genom att erbjuda färdiga formuleringar, och att påminna om nivåer för feedback på text. Dels att skapa större konsensus i handledarkollegiet och därmed öka rättssäkerheten för studenterna, som med ett sådant system enklare kan jämföra och diskutera kommentarer. Större konsensus visar också tydligare på kulturen vid en institution, vilket är viktigt inte minst för att skola in nya handledare, eller instruera externa handledare.

Kommentarbänken utarbetades utifrån aktuell forskningslitteratur kring feedback och vuxnas skrivutveckling på första- och andraspråk, samt utifrån ett empiriskt material av handledarkommentarer på uppsatser i olika skeden av skrivprocessen. Dessa kommentarer kategoriserades utifrån vilka aspekter hos texten de berörde, och utifrån detta utformades "mallkommentarer" med en mer generell lydelse. Målet var att skapa mallar som var tillräckligt generella för att kunna återanvändas av olika handledare på olika uppsatser, men tillräckligt specifika för att fungera som individuell återkoppling och ge studenten den information hen behöver för att kunna åtgärda problemen. En central fråga i detta arbete var vilken nivå kommentarerna skulle läggas på – för även när studenten faktiskt kan läsa kommentaren, är det inte säkert att budskapet når fram. Vi beslutade att inte rikta in oss på de allra mest språksvaga studenterna, utan att istället sträva efter att stötta den stora skara av studenter som framförallt behöver lära sig att hantera den genre/texttyp som det självständiga arbetet utgör.

När den första versionen av kommentarsbänken upprättats presenterades den för ISD:s lärarkollegium. Lärarna fick då möjlighet att ge synpunkter på kommentarerna varpå en del justeringar gjordes. Ett exempel på kommentarskategori ges i Tabell 1 nedan.

Tabell 1. Exempel på kategorier i området "Ordval/formulering" i kommentarsbanken.

Område	Kategori	Beskrivning
Ordval/ formulering	Stilnivå	Fundera över formuleringen; den passar inte in i den här typen av texter. Försök hitta en formulering som håller en mer vetenskaplig stilnivå.
	Förtydliga	Här behöver du förklara vad du menar.
	Inkorrekt	Se över formuleringen. Detta är inte idiomatisk svenska.
	Omformulerings- förslag	Fritext
	Definiera	Det här ordet behöver definieras så att även en oinsatt läsare förstår: vad menar du med det i den här uppsatsen?

1.2.3 Utvärdering av digitala verktyg

Att använda digitala feedbackverktyg underlättar handledningen och skrivprocessen på olika sätt. Rent krasst, är bara det enkla faktum att återkopplingen är digitalt framställd ett stöd för studenten, då mycket tid i nuläget ägnas åt att tyda handstilar, förkortningar och symboler. Utöver denna basala nivå, kan verktygen i stort effektivisera handledarens administrativa arbete, och visualisera progression eller förändringar över problemområden. Inspirerade av verktyget "Kung Fu Writing" (kungfuwriting.com) och liknande funktioner i universitetets upphandlade Turnitin (turnitin.com), utkristalliserades en utvärderingsmall. Den byggde på att verktyget skulle möjliggöra att man skapar, anpassar och återanvänder kommentarer, "återkopplingsobjekt"; att dessa ska kunna klassificeras så att man får separata kategorier för olika språkliga och textuella aspekter; att kommentarsbanken kan delas och utvecklas av olika handledare; att statistiska data ska kunna genereras från kategorisering; att man ska kunna navigera mellan olika uppsatsversioner. Mallen användes för att utvärdera just Kungfu Writing, Turnitin samt granska-funktionen MS Word, som är det verktyg som används av flest handledare vid institutionen. Resultaten kan kort beskrivas som följer:

Kung Fu Writing är en molnbaserad lösning för hantering av skriftliga inlämningsuppgifter och uppsatser, med en särskilt utvecklad återkopplingsfunktion där man skapar, delar och återanvänder återkopplingsobjekt i form av "knappar". Återkopplingsobjekten – kommentarsmallarna – kan även klassificeras i olika set (t.ex. grammatik, innehåll, struktur mm). Verktyget ger också möjligheten att ta ut statistik över andelen kommentarer av respektive kategori, så att man kan få en överblick över problemen i en uppsats. Handledaren kan enkelt importera en färdig kommentarsbank i form av en fil. Därefter kan hen fritt lägga till egna kategorier/komentarer. I KungFu Writing skapar lärare/administratörer kurser samt

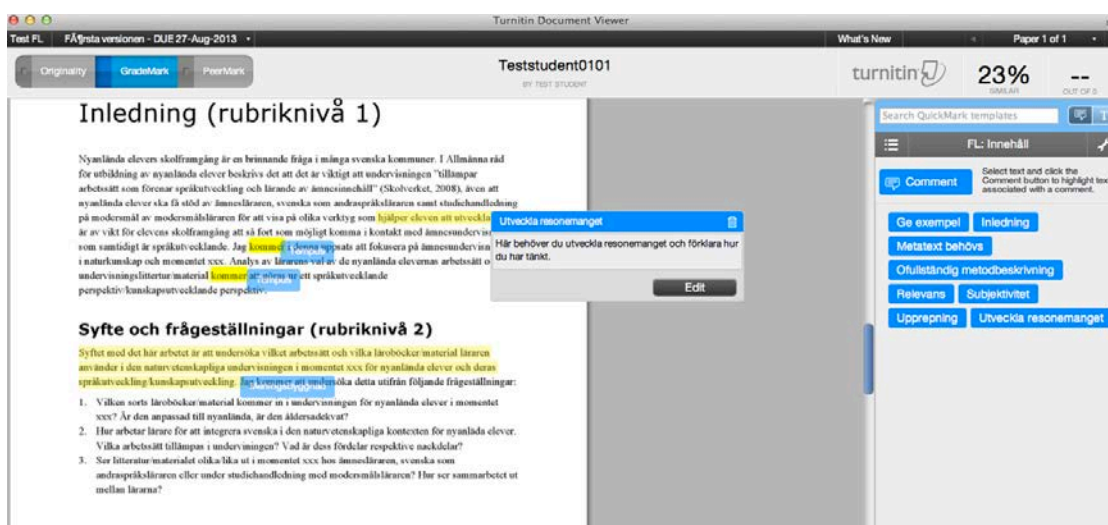
specifika skrivuppgifter inom dessa (ungefär motsvarande kurssajter/inlämningslådor på Mondo/Turnitin). Sedan måste studenterna bjudas in till kursen via mejl. Studenterna kan antingen skriva direkt i verktyget, eller ladda upp färdiga texter i form av textfiler. Textfilens formatering följer dock inte med. Handledaren har inte möjlighet att göra ändringar i texten – endast att kommentera. Handledaren kan enkelt navigera mellan uppsatsversioner, vilket dels möjliggör analys av hur arbetet fortskrider, dels blir en indirekt plagiatkontroll av studentens text.

The screenshot shows the KungFu Writing web application. At the top, there is a logo for 'KungFu WRITING' and a navigation bar with icons for home, document, and help. Below the logo, there is a breadcrumb trail: '> Home > FL-testkurs > Andra versionen > Commenting text'. The main editing area contains a text document with several paragraphs. The first paragraph discusses the educational situation in Sweden, mentioning a report from the National Board of Education (Skolverket, 2008) about the need for support for second language teachers and study guides in the mother tongue. The second paragraph describes the author's research focus on second language teaching and the use of textbooks. The third paragraph mentions the author's intention to contact the principal of a school for an interview. The document is titled 'Syfte och frågeställningar (rubriknivå 2)'. On the right side, there is a sidebar with a 'Button bar' containing 'Overview', 'Compare', and 'Settings'. Below this, there is a 'Collection' dropdown set to '(All)', a 'Filter' input field, and a 'Collapse all' button. The sidebar also features three main sections: 'Grammatik' with sub-options for 'Meningsbyggnad', 'Spelling', and 'Språkfel på grammatisk nivå'; 'Positiv feedback' with an 'Uppmuntrande kommentarer' button; and 'Struktur' with sub-options for 'Meningslängd', 'Styckeindelning', and 'Textorganisation'.

Figur 1. Exempel på vy från Kung Fu Writing.

Turnitin är ett textmatchningsverktyg som idag används på SU för plagiatkontroll i första hand. Verktyget har dock också en återkopplingsfunktion som skulle kunna användas för vårt ändamål. Funktionen heter Grade Mark/Quick mark comments och har flera likheter med KungFu Writing: man kan skapa en bank av mallkommentarer, som kan delas mellan handledare (genom att man importerar en fil till sin egen inloggningsprofil). Man kan också ha flera olika "set" med kommentarer för olika ändamål. Däremot kan man inte kategorisera kommentarerna och få ut statistik (endast en lista över kommentarerna i en enskild uppsats). En potentiell lösning är att göra olika sets för de olika kategorierna, men det medför i så fall en rad andra praktiska problem: t.ex. får man då ingen överblick över vilka kommentarsalternativ som finns, eftersom endast ett set i taget kan vara aktivt.

En stor fördel med Turnitin är att det redan används av universitetet. Förutom att vara ekonomiskt fördelaktigt innebär detta en teknisk och pedagogisk vinst, eftersom såväl handledarna som studenter ändå kan/behöver lära sig systemet. Att samla verktygen, så att plagiatkontroll kan utföras i samband med handledning och återkoppling, är också fördelaktigt rent administrativt. Turnitin har också ett relativt omfattande hjälpmaterial på webben, tydliga guider i både text och filmformat.

Figur 2. Exempel på vy från Turnitin.

MS Word är den ordbehandlare som de allra flesta använder när de skriver uppsats. I den mån digitala verktyg används vid uppsatshandledning, är det också Word som dominerar. Det är dock långt ifrån alla (handledare eller studenter) som känner till, använder och behärskar Granska-funktionen. Kommentarsverktyget är enkelt att använda, när man väl lärt sig det. Spåra ändringar-funktionen medför att läraren kan göra ändringar direkt i texten, som studenten sedan själv kan välja att godkänna eller avslå. Detta är både en för- och en nackdel: det är förstås ett effektivt sätt att snabbt peka ut och åtgärda fel i uppsatsen, som dessutom är väldigt tydligt och bekvämt för studenten. Samtidigt innebär möjligheten att göra detaljändringar att handledaren riskerar att fastna på den språkliga nivån av återkopplingen, eller "tar över" uppsatsen från studenten (något som forskning om återkoppling starkt avråder ifrån). En fördel med att använda Word är att det är det som de flesta redan använder, och således behöver man inte byta verktyg mellan skrivande och återkoppling. Att införa ändringar går därmed enklare och snabbare. Studenter kan också använda verktyget för att ställa frågor, eller besvara kommentarer som de fått av handledaren.

En stor nackdel med Word som verktyg är att det inte har några färdiga, enkla lösningar för mallkommentarer och kategorisering. En bank med gemensamma kommentarer måste alltså implementeras manuellt, vilket i praktiken innebär klippande och klistrande. Därigenom riskerar man att tappa stora delar av det som var tanken med projektet från början: effektivisering, enhetlighet och rättssäkerhet. Dessutom kan man inte kräva att studenterna ska ha Word på sina hemdatorer, vilket i så fall skulle kunna bli ett problem som inte uppstår med webbaserade verktyg.

1.2.4 Implementering och slutsatser

Det står klart från utvärderingen att det finns för- och nackdelar med alla tre verktyg. Eftersom projektstarten blev något försenad, är vi i nuläget i den fas då handledargrupper praktiskt ska utvärdera kommentarbanken och verktygen i praktiken. En workshop är inplanerad för att presentera verktygen innan kurstart för Självständigt arbete, och därefter ska verktygen användas i skarpt läge. Vid kurslut ska både handledare och studenter bjudas in till diskussion och utvärdering.

En lärdom av arbetet med kommentarbanken var att, utöver att det inte finns ett givet eller "rätt" sätt att utforma återkoppling på, den stora variationen hos handledarna påbjuder att det behövs tydligare riktlinjer kring handledarens roll: hur man kommenterar, vad man kommenterar på, om man ska ge ändringsförslag eller "rätta" åt studenten. Mer enhetlig inställning till uppsatshandledning i allmänhet och skriftlig återkoppling i synnerhet.

2.2 Metod- och analysutveckling

Denna andra del av projektet inriktades på vetenskaplig metod- och analysutveckling. Lärarutbildningen är en akademisk professionsutbildning inom ramen för vilken studenterna skriver beroende på inriktning antingen en eller två vetenskapliga uppsatser (självständiga arbeten) om 15 hp. Den bristande kvaliteten på lärarstudenters uppsatser har av Höskoleverket pekats på vid två på varandra följande kvalitetsgranskningar av den svenska lärarutbildningen (Höskoleverket 2005 och Höskoleverket 2008); man har särskilt påpekat, att uppsatserna oftast använder sig av en kvalitativ metod där ett fåtal intervjuer analyseras (SOU 2008:109, s. 125).

För att bredda såväl metodologiska som analytiska ansatser i studentuppsatser behöver studenterna få kunskaper om olika metoder. Idag undervisas studenterna inom ramen för tre olika lärarutbildningar – ingen av dessa erbjuder sammanhållna kurser i vetenskaplig teori och metod. Den teoretiska anknytning till aktuell forskning ombesörjs delvis inom ramen för de olika i utbildningen ingående kurserna, men forsknings- och analysmetoder har oftast en mycket undanskymd plats i lärarutbildningarna. Det är istället handledaren för de självständiga arbeten man skriver som ska se till att studenterna bekantar sig med fler metoder för att aktivt kunna välja en till sin frågeställning passande metod. Vid flera institutioner arrangeras metodseminarier el.dyl. Kursvärderingar på ISD ger dock för handen att många studenter väljer att inte delta vid dessa eller ser någon nytta med seminarierna förrän det är för sent, dvs. när de förbereder sig för att opponera på en uppsats där en annan metod än den de själva tillämpat använts.

En digital filmbank med konkreta och kommenterade exempel på olika forsknings- och analysmetoder är ett sätt att göra metoddiskussioner tillgängliga oberoende av schemalagda undervisningstillfällen. Vår ursprungliga tanke var att låta våra lärare presentera såväl olika

forskningsmetoder som olika analysmetoder genom filmerna. Planerna fortskred och vi hade redan anlitat flera lärare, när en mer studentorienterad idé kläcktes: vi skulle fortfarande involvera våra lärare, men som kommentatorer till de presentationer våra tidigare studenter skulle göra av sina uppsatser. Referensgruppen ställde sig positiv till denna ändring. Vi kontaktade via handledarna ett flertal studenter som gärna ville presentera sina uppsatser, vars innehåll handledarna sedan skulle kommentera i en inspelning som kopplades till studentpresentationen. Flera av studenterna arbetade dock redan utanför universitetet och hade svårt att göra inspelningarna före sommaren, varför vi valde att skjuta upp inspelningarna till det tredje kvartalet. Samtidigt ställde studenternas medverkan oss inför en ny problematik: att lärare vid SU producerar undervisningsmaterial är ur upphovsrättslig synvinkel oproblematiskt. Men med (före detta) studenter behövde vi sluta avtal om hur materialet de spelade in skulle användas och vilken ersättning studenterna skulle få. För att allt skulle gå rätt till, konsulterade vi universitetets chefsjurist i formulerandet av ett avtal, som ger oss rätt att i fem års tid visa studentinspelningarna via vår webbsajt.

Projektet kom således igång något senare än planerat, men under det första kvartalet genomfördes test och utvärdering av olika digitala verktyg för skapandet av filmbanken av projektledaren tillsammans med personal på Medieverkstan som planerat. Dessa test tillsammans med att vi fick ta del av resultatet ett tidigare Future Learn-projekt (kurssidor för Självständigt arbete) resulterade i att vi bestämde att dels skapa snarlika kurssidor som man skapat på de i det tidigare projektet deltagande institutionerna för kursen för att skapa en plattform för våra filmer, dels att vi skulle anlita Mediaproduktion för inspelningarna för bästa möjliga kvalitet. Filmerna ska konkret finnas tillgängliga på Språkstudions Youtube-kanal.

Samtidigt arbetade projektledaren intensivt tillsammans med institutionens webbredaktör för att kunna publicera plattformen där filmerna skulle publiceras. Som inspiration och hjälp hade vi kurssidorna för självständigt arbete på institutionerna för Barn- och ungdomsvetenskap, Pedagogik och didaktik samt Specialpedagogiska institutionen. Sommaren 2013 publicerades plattformen på vår webbplats <http://www.isd.su.se/sjalvstandigt-arbete>.

Vi är i skrivande stund inne i en intensiv inspelningsperiod. Filmerna lanseras och används under höstens kurs som pågår från november till januari. Efter en utvärdering av hur såväl studenter som handledare använt sig av och upplevt filmbanken som resurs görs ytterligare inspelningar och eventuellt andra justeringar.

3 Summering och erfarenheter

Sammanfattningsvis kan sägas att projektet och dess konkreta resultat utvecklats under projektets gång. Vi har undersökt, utvecklat och utvärderat verktyg och metoder för IKT-stöd för vetenskapligt/akademiskt skrivande och uppsatshandledning. Vi har skapat och hänvisar studenterna aktivt till en digital filmbank av genomgångar och konkreta exempel från institutionens forskningsområden i syfte att öka studenters kunskaper i vetenskapliga analys- och forskningsmetoder. Utvärderingen av om vi lyckats med att åstadkomma en kvalitetshöjning återstår att se, men alla de positiva reaktioner när vi presenterat stödstrukturena både bland lärare och studenter att vi definitivt sänkt trösklarna för både lärare och studenter för att använda digitala stödstrukturer. Vi har också skapat ett ramverk som även andra institutioner inbjuds att ta del av.

De viktigaste erfarenheter vi fått under resans gång kan sammanfattas som följer:

- Det blev extra tydligt att **inhåll** snarare än **form** utgjorde den stora utmaningen i att utveckla ett system för digital återkoppling på studenternas skriftliga uppgifter. Denna insikt för oss pedagoger, men accentuerades i arbetet med kommentarsbanken.
- Genom att använda resultat av tidigare Future Learn-projekt har vi kunnat bygga på befintliga strukturer istället för att börja om från början. På så sätt har vi åstadkommit en påbyggnad.
- Genom att engagera studenter som aktiva presentatörer av sina självständiga arbeten har vi inkluderat dem i utvecklandet av sin egen utbildning.

4 Litteraturlista

Blåsjö, Mona och Strand, Hans. (2005) Studenternas examensarbeten. I: Svenska språknämnden, Textvård. Att läsa, skriva och bedöma texter (s. 73–84). Stockholm: Norstedts.

Högskoleverket. (2005) Utvärdering av den nya lärarutbildningen del 1, 2 och 3. Högskoleverkets rapportserie 2005:17R.

Högskoleverket. (2008) Uppföljande utvärdering av lärarutbildningen. Högskoleverkets rapportserie 2008:8R.

SOU 2008:109. En hållbar lärarutbildning. Stockholm: Utbildningsdepartementet.